

Láska

IVO FENCL

Je to banální zjištění, ale pokud někoho vážně milujete (a vzpomínám na Joriku), nechete sex; rozhodně ne hned. Nemáte zájem a připadá vám, že budou donekonečna stačit polibky a mazlení, konverzace, písničky, sport a snad i jakási společná práce. A také filmy a knížky a cestování a děti anebo olomoucké kašny a manželství je dlouhá konverzace přerušovaná hádkami, míníl Stevenson, ale nezapomeňte, že tento muž napsal i *Podivný případ doktora Jekylla a pana Hyde*, který je pro mě víc *Obvyklý příběh*; když si odmyslím vraždy a násilí a nahradím totéž sexem. A stále je to banální, ale pokud se opravdově zamilujete, přestává takřka záležet na tom, jak objekt citu vypadá, a věříte, že byste lásku svou milovali i jako mrzáka - a starali se o ni. Což opakuji známé, ale tohle není *Kmotr*, a možná jste už taky někomu milovanému odpouštěli chyby, které chybami vlastně ani nebyly.

Ani Jorika je neměla a *Eleanora* Edgara Allana Poea taky ne. Kromě toho si zrovna tenkrát nechala udělat světlý přeliv a byl těch vlasů oceán, který dýchal a obstupoval Joriku jako pohádkový, podmořský hvozd. I za takovým lesem se každý muž ohlédne a také to uznějme jako rozsáhlou záhadu, která nemá nic společného s rasismem. A blondýny nejsou lososi, ale táhnou. A přece mělo už brzy platit, že by se Jorika mohla přebarvit i na modro (tak jako kapr), a stejně bych ji zbožňoval. Jak se to jenom mohlo stát?

Nevím. A říká se, že existuje láska na první pohled, ale sám nemám podobnou zkušenost a první lásku Zuzanu jsem znal od čtrnácti, jezdíval vedle ní ve vlaku na gymnázium a koukal zprvu po jiných, to koukal, ale když mi bylo sedmnáct, jiná Zuzana (z áčka) mi poslala pohled ze zimních hor a považoval jsem omylem za autorku Zuzanu z vlaku a ze své třídy. A hle, okamžitě jsem se do ní zamiloval, už ve chvíli, kdy jsem horský lístek dočetl.

Uplynuly roky a okolo Ivany jsem v zeměstnání u vlakové pošty zprvu chodil ještě bez lásky, a dokonce jí zvesela vyprávěl o svém právě probíhajícím vztahu s herečkou z Budějovic; ale aktérka mě opustila a najednou jsem se Ivaně svěřoval zrovna s tím. Nechala se pozvat na kávu do překrásného Domu hrůzy, když ještě v Plzni stál, a nějaký rok to trvalo a já na herečku neuměl zapomenout, ale nad tou kávou se city přenesly na Ivanu, která se pár dní potom opírala o přepravní pás u nádražní pošty, kde jsme byli zaháčkovaní, a mimo jiné měla hezký zadek. Neviděl jsem už podobných? Jenže si navíc nechala vyrobit světlý přeliv a potkával jsem ji předtím měsíce a nic nepíplo. A najednou... Jak se to jenom mohlo stát?

Asi tak, že mi bylo zrovna jedenatřicet, hm, a to je věk, kdy vzplanete, i kdybyste byli do té chvíle krtek. Ačkoli je zrovna tak pravda, že láska svede vzplanout v každém věku. V pravěku, ve starověku i v pokleku. A Ivana sice byla *instalována* na poště, ale vedle ní pracovala spousta jiných, a třeba i ještě svobodných dam, zatímco ona už byla vdaná a měla dva malé syny a já se, nevím, možná zamiloval *do celé té situace a rodiny*, taky tak se dá věc vysvětlit, ale... Ale neznám erotické city k dětem a neznám je ani k mužům, tak to přesně nebude. A Ivanin Ivan mi neseděl. Dokonce jsem neuměl pochopit, jak si „takový zvíře“ mohla, bláhová, vybrat, a nepamatuji Lemurii, ale taky si vybavuji, jak vedla syny okolo nakladače, u kterého pár dní předtím ukazovala onen zadek, a že slunce páliło a já se definitivně... Ale s jistotou vím jen to, že jsem jí pojednou chtěl pomáhat s nějakými krabicemi (a se

vším) a že jsem si uvědomil, že se cítím být kamarádem obou těch manželů, ačkoli to ještě nevědí a nejspíš nikdy nepochopí. A jak se mělo ukázat, nedokázal jsem jim ono zjištění sdělit a nedokázala by to většina lidí a nikdy o mě nestáli ani v tom nejmenším. „My máme svoje kamarády,“ řekl. „Společný.“ Ale nevím, proč mi to říkal, a stalo se to jednou z nejhorších chvil, když to prohodil, a jako by dodal: „Máme svou rasu.“ A lidi do sebe nevidí a domyslel to někdy Bůh? Všichni tři jsme pracovali na stejné poště, ale já poněkud svobodněji, protože jsem putoval se zásilkami v modrých vagónech do různých koutů této země, zatímco Ivana s Ivanem třídili pouze v Plzni na startu, což se většinou odehrávalo za tmy a *některé věci jsou pravdivé jenom v noci* a nebylo možné nesnít, že oba dva putují se mnou. Co bych tenkrát dal za jediný Ivanin dotek! A přece jsem se vyléčil. I cit odumírá, až zmizí, ale řadu let to trvalo a Ivana na mě takřka nereagovala, což vždycky deptá. Takřka jsem se stal panem Hydem a omdlel bych tenkrát, kdyby mě zničehonic políbila, ale místo toho mě její lhostejnost takřka rozemlela na prášek a chtěl jsem dát pozor, aby už se nic podobného neopakovalo, a stejně jsem po letech opět pochopil, že bych asi ztratil vědomí, kdyby mě pro změnu políbila Jorika. A že vlastně nechci víc, než to vědomí ztratit a obývat svět, který obývá i ona, a přišlo mi nemožné se *i jenom v duchu* milovat s Jorikou, a pokud jsem se o to ve svých představách pokusil, vždycky ji nahradila jiná, kterou já nemiloval a která mě *pouze přitahovala - a nic víc*. Asi jako mě přitahovala jedna má bývalá šéfová a někteří říkají všemu podobnému *perfektní sex*, ale nijak jsem se o šéfovou nebál, nijak zvlášť mi na ní nezáleželo, nijak se mi po ní nestýskalo a neprahl jsem jí pomáhat. Protože to nebyla láska. A právě proto, že nebyla, byl sex reálnější, a tato šéfová nosila, mimochodem, dlouhatánský a přitažlivý cop..., a dokonce ani nahá si nestáhla z tmavých punčoch vysoké šněrovací boty s podpatkem. A kdo ví, ale asi i plno dalších šéfových je podobně dělanych na sex, zatímco Joriku jsem začal mít rád. A tak jsem se s ní, i když je to divné, právě s ní v duchu nikdy nemiloval.

Třetí kapitola právě vydané knihy Ivo Fencla *Styky s Jorikou*, nakladatelství Miloslav Krist-ARTKRIST, Plzeň, 2025.

Anotace uvádí: Kdybychom si práci tajných agentů představili jako metaforu lásky, byly by *Styky s Jorikou* špionážní román. Ale nejsou jím. I tak se jedná o vylíčení nutkavého sledování dvou milenců a tam, kde Hrabal „obsluhoval anglického krále“, nechá se autorovo alter ego Lorenc aspoň obsluhovat studentkou hotelové školy a jejím přítelem Kubou; a je otázka, kde končí realita a kde začíná jeho bdělé snění a pábení. A jakou roli hraje Rytířova, Hapkova a Neckářova *Píseň pro Joriku*.

První část textu vyhrála Literární Varnsdorf a původce *Milenců a vrahů* autorovi o *Stycích s Jorikou* napsal: „Ovšemže je to dobré a vy to víte. S respektem a špetkou závisti Vladimír Páral.“

Martin Petiška v doslovu píše:

Nejnovější kniha známého spisovatele a literárního vědce Iva Fencla představuje v současné české literatuře ojedinělý experiment: s užitím postmodernistických uměleckých technik líčí vztah

tří postav, vztah, který se v postupných proměnách rozostřuje a zaostruje, vypravěč jako by obcházel krystal příběhu z různých stran a ukazoval jej z různých úhlů. I z těch, na které v obvyklé lineární epice nebývá místo. Tedy: čtenář se může dívat průhledy nových prozaických postupů na současné vztahy, současná citová hledání a pojmenovávání, může v krocích postav nacházet i stopy svých vlastních šlépějí.

Nejde ani tak o příběh, který by byl záměrně stavěný podle Aristotelovy Poetiky, zde se příběhem stává „vztah“, trialog tří postav propojených touhou a něčím, co chvílemi vyhlíží jako stmívání a někdy jako svítání. Zůstává přitom volný prostor, do kterého může vstupovat tajemství, jaké obvykle provází lidské vztahy, ty prosté i ty složité...

Pokračování na straně 3.

JIŘÍ ŽÁČEK Měsíce

V lednu
loňská předsevzetí zmizí v nedohlednu.
Únor bílý -
zinventarizují sněžné víly.
V březnu je má hlava březí,
jinak tělo nezvítězí.
V dubnu
moje múza ztloustne v pase a já zhubnu.
V květnu kvetu,
hlavně v kavárnách a v kabaretu.
V červnu učím dívky červenání,
i ty, co se zuby nehty brání.
V červenci mám fušku - krotím blesky,
aby bylo o prázdninách hezky.
V srpnu rozdám srpy,
na nebeských lukách posečeme chrpy.
V září
zruším hloupost, nemoci a stáří.
V říjnu
svěřím duši milostiplněnu vínu.
V listopadu
budu na svět mrkat třetím okem vzadu.
V prosinci mě svatá Mata Hari
vezme na tah báječnými vánočními bary.

O zvědavém Bušovi

JIŘÍ HAVLÍK

Buš bydlí v našem městě, které není velké, ale ani malé. Má hodně křivých uliček mezi starými domy a některé z nich vedou do městského parku. Tam Buš moc rád chodí po cestičkách mezi barevnými kvetoucími záhony, tajemnými keři a pod velkými stromy. Cesty se různě klikatí a Buš si představuje, co by mohl najít v šeru za keřem, velkým záhonem růží nebo pod stromem, který má dlouhé větve až na zem.

Buš je totiž hodně zvědavý. Všechno ho zajímá a moc rád by všechno věděl a všechno znal. Kamarádi na něj někdy volají: „Buši, Buši, máš zvědavou duši!“ Ale jemu to nevadí, protože ví, že to nemyslí zle.

Uprostřed parku je jeden hodně starý strom. Roste už dlouho, a tak je úplně nejvyšší ze všech okolních stromů. Jeho špička vypadá, jako by se chtěla někdy dotknout mraků, které kolem něho plují po obloze. Ke stromu nevede žádná cestička. Buš musí jít trávou, aby se dostal až k němu. Často pod ním sedává na zemi a představuje si, že jednou vyleze do jeho větví a tam třeba objeví něco tajemného, něco hodně zajímavého. Seděl už pod ním mnohokrát a snil své sny.

Jednoho letního odpoledne, když bylo veliké horko, šel si Buš zase odpočinout pod nejvyšší strom v parku. Prošel trávou a vedle stromu najednou uviděl na zemi malou krabici. Ani boty by se do ní nevešly. Byla převázaná provázkem a na víku byl lístek s nápisem: Vezmi si krabici domů. Čím déle necháš krabici zavřenou, tím více toho v ní bude.

Buš se zamyslel a zatřásl krabicí. Byla lehká. Vůbec nic se neozvalo. A přesto v ní má něco být. Vlastně ani neví, jestli je ta krabice opravdu pro něj a jestli si ji může nechat. Jenže on je tak strašně zvědavý, co bude uvnitř, že si ji vzal domů. Ale musí vydržet co nejdéle a krabici nechat zavřenou. To bude hodně těžké.

Pár dnů přemýšlel, co by v krabici mohlo být a co by tam vlastně chtěl najít. Napadaly ho stále nové a nové věci, které by si přál, ale bylo mu jasné, že by se všechny nemohly do krabice ani vejít. Byl z toho nešťastný. Chodil venku po městě sem a tam a doufal, že někoho potká, kdo mu poradí. Nakonec zašel za kamarádem a pověděl mu o krabici. A ten mu řekl, aby si znovu v klidu promyslel, co všechno chce mít a co si moc přeje. Ale aby pečlivě zvažoval, jestli to opravdu potřebuje a musí mít. Třeba zjistí, že vlastně většinu věcí mít nemusí a ani by se nakonec do té krabice nevešly.

A tak Buš o radě svého kamaráda dlouho přemýšlel. Nakonec zjistil, že má pravdu. Je totiž hodně věcí, které mít nemusí a ani nepotřebuje. Musí vybrat skutečně jenom to, co je pro něho důležité a užitečné.

Několik dalších dnů se toulal ulicemi a v hlavě mu běhaly myšlenky o tajemné krabici. Jak pozná, že už ji může otevřít? Kdy přijde ten správný okamžik? Váhal.

Rozhodl se, že navštíví dalšího kamaráda. Ten si poslechl příběh o krabici a pak Bušovi poradil: „To je těžké, ty teď přemýšlíš jen o krabici. Ale zkus na ni několik dní úplně zapomenout, vůbec na ni nemyslet. Jdi ven, dívej se okolo sebe, na lidi, prohlédni si domy, květiny v parku, podívej se na nebe a hledej v mracích třeba zvířata, kterým se někdy podobají. Nedělej nic. Odpočívej a těš se, až budeš moci krabici otevřít. Uvidíš, že takhle snadno uběhne několik dalších dní.“

Buš se tedy rozhodl, že bude trpělivý. Opravdu přestal na krabici myslet a znovu se díval kolem sebe. Potkával nové lidi, prohlížel si domy, o kterých si myslel, že už je zná, a v parku polehával v trávě a díval se na nebe, kde se mraky měnily v labutě, koně, želvy i motýly. Nedělal nic a jen odpočíval. Tak uběhlo několik dalších dní.

Buš začal znovu přemýšlet, kdy krabici otevře. Byl velmi zvědavý, ale taky se bál, že bude možná zklamaný. Nevěděl, co má dělat. Šel ještě za třetím kamarádem, který pozorně vyslechl Bušovy starosti a řekl mu: „Neboj se, možná té krabici dáváš větší význam, než opravdu pro tebe má. Bojíš se, ale nevíš čeho, protože netušíš, co v krabici bude. Prostě se toho přestaň bát. Už jsi vydržel hodně dní a tak si dej slib, že zítra odpoledne krabici otevřeš.“

Buš se vrátil domů a sedl si před krabici. Ano, už se na ni díval mnohokrát, ale teď nadešel ten správný čas. Zítra odpoledne ji otevře. To si slíbil.

Další den Bušovi utíkal pomalu, protože se těšil na překvapení v krabici. Když slunce přestávalo hřát a do večera nebylo daleko, rozhodl se krabici konečně otevřít. Vzal ji do rukou. Zdála se mu přece jen těžší, než když si ji přinesl domů. Takže v ní asi opravdu něco přibýlo! Sedl si ke stolu, položil krabici a pomalu rozvázal provázek. Nadechl se, zavřel oči a zvedl víko krabice. A když oči otevřel, srdce se mu na chvíli zastavilo. Krabice byla prázdná! Nebylo v ní NIC.

Buš zesmutněl. Bylo mu skoro do pláče. Čekal velké překvapení, ale vlastně ani nevěděl jaké. Co by tím překvapením mělo být? Spoustu dní se na tuhle chvíli těšil, ale také se jí bál. A najednou nic.

Přemýšlel, proč se mu před chvílí zdála krabice těžší,

než když si ji přinesl domů. Vždyť se tak snažil. Otevřel ji až po dlouhém čekání. Celé dny se díval znovu na domy, které už znal, na lidi, které stále potkával, ale najednou je viděl hezčí a zajímavější než dřív. Tentokrát se na sousedy usmíval a zvesela je zdravil. Díval se na mraky a každý mrak měl najednou tvar ryby, slona nebo motýla. A taky pochopil, že nemusí úplně všechno vědět, protože když opravdu něco neví, může potkat někoho, kdo to ví, a ten mu to řekne. Vždyť Buš už také zná hodně věcí, které může povědět někomu dalšímu. Za tu dobu se toho hodně naučil. V krabici byly všechny dny jeho trpělivosti a poznávání. To byla ta tíha uvnitř.

Buš se chvíli zamyslel, usmál se, zavřel krabici, převázal ji provázkem a odnesl zpátky do parku pod nejvyšší strom.

- - -
JIŘÍ HAVLÍK se narodil ve Vyšším Brodě (1962). Žije a tvoří v Českém Krumlově.

Vyučil se uměleckým pozlacovačem, absolvoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Uherském Hradišti - obor užitá malba v architektuře a propagaci. Těžištěm jeho tvorby je především malba, grafika, plastika a fotografie. Píše poezii a krátké texty.

Povídka O zvědavém Bušovi je z útlé knížky Sluneční zahrada, vydalo nakladatelství Togga, Praha, 2024, s ilustracemi autora. Vydání podpořil spolek Pendulum, který o sobě uvádí, že jeho účelem je společná snaha členů o rozvoj literatury, umění a filantropie ve společnosti na území České republiky a v prostředí Evropské unie.

Útlá knížka poskytuje: Trochu povídání o štěstí a náhodě, přátelství a kamarádství, moudrosti a poznání, o vůli a chtění. Taky o lidské zlobě, nenávisti, smůle i neštěstí. A hlavně o touze se nikdy nevzdat a jít stále dál... Pro děti od 3 do 101 let.

EVA FRANTINOVÁ

Dárek

Provázky přetržené krabice se zubí docela nic ve velkém stylu jen rozbalený stesk (a český výrobce)

Ovečka

Kdopak ji vyhnal z pastvy? Zbylo ti docela far niente ostříhaného snění

Pokračování ze strany 1.

Jazyk vyprávění je osobitý, ozvláštněný (např. ...našla tu neděli, která okolo nás končila a odtékala šerem... Rozšelestil sto let starou Křížikovu obloukovku...) a dobře souzní s postmodernistickým uchopením postav, dokresluje jejich jednání. Jako by zde ožívaly tvárné postupy Davida Lynche např. z *Mulholland Drive*, střihy prováděné ostře mezi realitou skutečnosti a realitou snu, a dialogy se rozlévají příběhem a vlast-

ně příběh v jistém smyslu nesou, i když tyto dialogy někdy představují jemnou pěnu, pod kterou se dá tušit spodní význam, kterým je osamění, úzkost na jedné straně, a na druhé straně nalézání radosti a naděje... Jde zde o filmovou optiku, souvislost s postmodernismem filmů není náhodná, ostré střihy zachycují i přesah snu do reality, touhu, ve které se jako v neklidném živém zrcadle odráží zjitřený současný svět, pojmenovávaný Fenclovými postavami v jeho nejnovějším při-

běhu, pod kterým prosvítá (a to v postmodernistické próze bývá málokdy vytříbeno) archetypický přesah krajiny citu do krajiny rozumu a naopak přesah, někdy bolestivý, krajiny rozumu do území citu.

Text, novátorský a hledající, poučený moderními výboji, je pozoruhodnou sondou do narativního vývoje prózy i do labyrintu moderních vztahů.

POPRVÉ K LUSTIGOVĚ „STOVCE“

K příležitosti stého výročí narození Arnošta Lustiga se 9. prosince 2025 v Knihovně Václava Havla konala diskuse literárních vědců a spisovatelů o přínosu Lustigova díla.

Setkání, uspořádané téměř přesně na čas jeho 99. narozenin, zároveň zahájilo první veřejnou akci celoročního programu Festivál100, který připravil Nadační fond Arnošta Lustiga jako připomínku jubilea narození tohoto spisovatele, novináře, scenáristy a svědka holocaustu, jedně z nejvýznamnějších osobností české literatury 20. století.

Jubileum bylo zařazeno na prestižní seznam významných výročí UNESCO pro období 2026–2027. Diskuse u kulatého stolu se zaměřila na přínos díla Arnošta Lustiga české i světové literatuře a filmu, na jeho humanistické poselství a trvalou aktuálnost jeho odkazu.

Karel Hvizdala představil Příběh knihy *Tachles, Lustig* (Grada, 2025) a tajemství čtvrtého rozměru psaní.

Prof. Tomáš Kubiček se zaměřil na Depatetizaci obětí a hranice axiologických sítí v prózách Arnošta Lustiga.

Prof. Michal Bauer rozebral téma Démanty noci: Spolupráce Arnošta Lustiga s filmem. Ladislava Chateau přiblížila Arnošta Lustiga na stránkách Židovské ročenky v knize *Život, nebo psaní? Arnošt Lustig v rozhovorech, zamyšleních a literárních textech* (Cattacan, 2023).

Arnošt Lustig, jeden z nejvýznamnějších českých spisovatelů 20. století, sám říkal, že nepíše „jen o holocaustu“. Podle jeho slov: „*To, co mě zajímá, je člověk – motivy jeho jednání, jeho život, jeho schopnosti, jeho postavení ve společnosti. A také to, proč může být v jednom okamžiku nejvzneše-*

nějším stvořením a vzápětí zabíjet; jak se chová pod tlakem.“ Jeho dílo je nositelem silného humanistického a nadčasového poselství a má mimořádný potenciál při vzdělávání mladé generace. V rozhovoru „Lidi musím mít prostě rád“ (MF DNES, 19. 4. 2005) uvedl: „*Zajímají mě kladné vlastnosti člověka – přátelství, odvaha, čest. Myslím, že k nim přibylo něco neviditelného: otázka, jak přežít... V mých příbězích jde o existenční moment, kdy se člověk rozhoduje, zda žít, či nežít, bránit se, nebo nebránit, a za jakou cenu má ještě smysl přežít – jestli na úkor cti, mravnosti, hrdosti a důstojnosti. A to mladé lidi zajímá.*“

ARNOŠT LUSTIG (21. prosince 1926 Praha-Libeň, 26. února 2011 Praha), prozaik, scenárista, novinář a pedagog. Jeden z nejvýznamnějších a nejvlivnějších českých autorů 20. století, jehož dílo i životní příběh mají mimořádný ohlas v evropském i světovém kontextu. V šedesátých letech minulého století vedl kulturní rubriku v týdeníku Mladý svět a patřil k nejprodávanějším autorům v Československu. Jeho tvorba, přeložená do více než třiceti jazyků, zahrnuje šestadvacet románů, novel a povídkových souborů, řadu knih literatury faktu, esejů a filozofických úvah.

Tříkrát odsouzen k smrti nacisty, jednou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody československým soudem. Jako přeživší šoa – a možná právě díky této zkušenosti – hluboce věřil v člověka, v život, spravedlnost, přátelství, odvahu a lidskou důstojnost. Významnou část své tvorby věnoval právě tématu šoa.

(RR)

Dvě jubilea Ludovíta Štúra

Slovensko si na přelomu let 2025 a 2026 připomíná dvě základní životní jubilea Ludovíta Štúra. Narodil se 28. října 1815 v Uhrovci (ve stejném domě později přišel na svět Alexander Dubček). Nejvýznamnější představitel slovenského národního života v polovině 19. století byl poslancem uherského sněmu, kodifikátorem současné spisovné slovenštiny založené na středoslovenských nářečích (kolem roku 1843), jedním z hlavních aktérů Slovenského povstání v letech 1848–1849, politikem, jazykovědcem, filosofem, učitelem, básníkem, spisovatelem a novinářem.

Otázka nastolení spisovné slovenštiny se formovala u Štúra delší dobu. V dopise Františku Palackému si stěžoval, že biblická čeština, kterou psali slovenští evangelíci, se stává pro Slováky stále méně srozumitelnou, a vyslovil přání, aby Češi a Slováci našli kompromisní cestu při hledání jednotného československého jazyka. Předpokládalo to ochotu k ústupkům z obou stran. Když však čeští lingvisté podobnou ochotu neprokázali, rozhodl se Štúr se svými přívrženci pro novou formu spisovného slovenského jazyka, který by v jednotné řeči spojil katolíky i evangelíky.

Jediná pamětní deska na Štúra v Česku je v Hradci Králové na domě na Velkém náměstí, čp. 22/32. Odhalena tam byla 15. září 2006, autorem je sochař Pavel Doskočil. Štúr se zde v roce 1840 seznámil s dcerou českého buditele a královéhradeckého tiskaře, nakladatele a knihkupce Jana Hostivína Pospíšila, Marií, která ho po zranění ošetřovala. Zamiloval se do ní a věnoval jí několik básní, láska však dlouho nevydržela. V domě je nyní restaurace. Štúr se do Hradce Králové dostal náhodou při návratu ze studií v Halle, aby tam předal balík pro redakci Květů, ve městě si zlomil jednu ze svých končetin, prameny se rozcházejí, zda ruku, nebo nohu.

Štúr se při polní honitbě v prosinci 1855 nešťastně postřelil do stehna a za tři týdny - 12. ledna 1856 - ve městě Modra (jihozápadní Slovensko, okres Pezinok) zemřel na otravu krve. Dožil se pouhých jednačtyřiceti let.

. (ivo)

CENY UČS ZA ROK 2025 byly předány 10. prosince 2025 ve Slovenském domě v Praze. Na snímku zleva sedí předseda Unie českých spisovatelů Petr Žantovský, zpěvák Dalibor Janda (cenu obdržel za dlouholeté kvalitní působení v populární hudbě), Romana Křenková (za knihu povídek *Peřiny a chléb*), stojí Alexej Mikulášek (za unikátní studii *My a oni v informační válce*), Jan Šulc (za vynikající redakční práci pro českou literaturu), Jiří Klapka (za popularizaci slovanské literatury a knihu *Písně Bulata Okudžavy*), Jan Krůta (za velkolepé trojsvazkové dílo *Můj domov, můj svět*). Na fotografii schází Peter Kováč (za zásadní šestisvazkové dílo *Stavitel katedrál*) a Marie Veselá (za dlouhodobé aktivní působení v čele brněnského Výboru národní kultury). K události se budeme postupně vracet.

Foto: Filip HAVLÍK

D. Ž. BOR Zaříkadlo

Pyrit turmalín jaspis ametyst!
Tím zaklínadlem buď si jist.

Fluorit krevet korund antracit!
Ať nezaklíná ten, co nemá cit.

Chalcedon rubín achát vltavín!
To zaklínadlo snímá polovinu vín.

Siderit beryl olivín apatit!
Svou hvězdnou polo-vinu sám musíš zaplatit.

- - -

Ze sbírky *Díra po blesku*, vydalo nakl. Dybbuk, 2025, v edici *Opium poezie*.

MŮJ SOUZVUK S DVOJICÍ NA HRANICI

FRANTIŠEK UHER

Některé kapaliny jsou označovány za prchavé, ale není nic prchavějšího, než „oficiální“ pravda. Platí to i v literárním světě. Jindřich Štyrský kdysi napsal, že dějiny nejsou ničím jiným, než mizením pravdy v čase. O pravdě bylo napsáno množství aforismů, úvah a filosofických spisů, přesto zůstává polemická. Mnozí písmáci mimo centra byli a zůstávají solitéry, bez užších kontaktů s redakčními a kavárenskými ohníčky. Postrádají přehled o vzájemných vazbách a vztazích celebrit, mátlů a matou změnou oficiálních postojů, orientací tvorby, ačkoli se poměrně snadno rozeznává proměna červeného esa v žaludskou sedmu. A naopak. Stále výrazněji platí zlidovělé rčení *dneska cítí tě za svatého, zítra budeš sviňák*.

To platí v každém prostředí. Stačí docela málo a krajáč vulgarit začíná vřít, postačí drobný odklon, nepozdravit u vrbiček, a kohout na střeše zakokrhá! Základní lidská práva jdou stranou. Někomu zapomenuto a nadrobno, někomu cokoli přičítáno k tíži. Existence presumpce nevinny je opomíjena. Rodí se nechutné aféry. Osočený, třeba mediálními machinacemi a neuvěřitelnými výzvami, je hanoben s výhledem na vlastní zviditelnění, případně i odszkodnění. Přisolí si tisk, televize. Neměly by problematické záležitosti vycházet ve známost až po platném soudním rozhodnutí? Zajisté, lidem se ústa nezavrou, ale rámec slušnosti by neměl být překračován.

A najednou se objeví kniha o tom všem, plná zasvěcených postřehů, ironie i vtípu, okořeněná zvedáním opon a cizelováním životních zkušeností. Kniha plná jiskření, rozlamující pečete, ve své podstatě založená na znalostech a životních zkušenostech, protknutá pozoruhodnými myšlenkami. (Zda někoho nebábí představa jejího zapečetění!) V obecné rovině se někdejší předsedkyně Obce spisovatelů Eva Kantůrková a Karel Sýs ve svérázném rozhovoru **DVA NA HRANICI** (Medias, 2025, 140 str.) zabývají všemi barvami duhy minulosti. Až k těm současným. Nevysloveným mottem se stalo vědomí, že člověk není mlýnský kámen, nýbrž zrno, které je mleto. Někdy i semleto. Bystře zní poznatek, že jsme v minulosti s oblibou četli mezi řádky, získali jsme v tom bohatou praxi. V současnosti mezi nimi zeje prázdnota, nanejevš narazíme na nevkusné vtíravé reklamy, na jedovatou mlhu ideologie vymývajíc mozky, proti které jsme bezbranní. A co teprve přinese vhodně nastavená umělá inteligence! Mění se společnost, stanoviska, přístupy. Nezbytná je jistá míra tolerance, v platnosti přetrvává stará moudrost: Nelze věřit těm, kteří převlékli kabátce, aby zakořenili odlišné příbarvenou kariéru. Ke cti tu přichází již zmíněné přísloví ze živočišného světa.

Známe spoustu textů, které se pokoušejí abstrahovat, okřikovat, klasifikovat, vyčleňovat. Cítíme nejistotu, pochybnosti, nedůvěru. Prostě – víme svoje, aniž bychom vždycky mohli dohlédnout dna. Na pomyslném pranýři se dnes ocitají režimní politici (jak jde čas), známí umělci, kulturní vechtři (jak jde čas), zdánlivé celebrity, jejich přísluhoači. Jakož i ti, kteří rádi zametají, ale nejraději metou před cizími prahy. Z různých stran politického spektra, s rozdílnými názory, ochotní kdykoli a kdekoli vidět neexistující. V tom směru Eva Kantůrková a Karel Sýs zvedají kalnou vodu u dna. Dochází k ukoptěnému přeorávání historie, stále častěji bývají znevažovány osobnosti, kteří pro tuto zemi něco prospěšného udělali. Od Husa a Žižky, přes Komenského k Havlíčkovi, a třeba k Boženě Němcové. Argumenty jsou obráceny jako placky na pánvi. Koho zajímá spisovatelčin původ! Na Babičce a Divě Báře to nezmění ani tečku. V knihách, které autoři věnovali vlastní minulosti, případně minulosti jako takové, nacházíme minimum objektivního přístupu. Kantůrkové a Sýsovi je snaha po objektivitě základní notovou osnovou, třebaže se někdy spokojují s náznakem. Většina čtenářů si domyslí, kdo cvrnkal kuličky do důlku. Jak už to chodí, oba v minulosti stáuli na stejném břehu. Obdarování talentem nahlízejí pod kůru událostem a jejich nositelům. Graciézně, inteligentně,

bez přílišného soptění. Upřímně mří i na vlastní terč. Poodhalují „pražské“ prostředí posledních desetiletí, zaujímají vstřícná i kritická stanoviska (v nichž se nejednou shodují), doplňují se v odporu k dogmatům a jejich nositelům, vyslovují shodný názor na prospěchářství, vězíci za převlékáním kabátců, pod nimiž jsou horlivě zašívány trhliny v cizích pláštích. Pod nimiž vegetují jen obnažení, jako onen pohádkový král se cítí v sedle, třebaže kůň pod nimi pokulhává. Zanechávají za sebou poušť, ba i spoušť. Ekonomickou, uměleckou, morální. Zase se setkáváme s trapnou parcelací: Režimní, protirežimní. Čtenáři ovšem nesou v paměti odlišné rigorózní imperativy: Dobrá poezie, špatná poezie, dobrý román, špatný román... Stejně je tomu s filmy a rozličnými krkolomnými artefakty. Kantůrková a Sýs se shodují v tom, co jsme si uvědomovali jako zapadlí vlastenci, vzdálení „kavárenským“ znalostem a známostem. Poznali svět, který hranice podněcoval, také však stáuli v plamelech. Není podstatné, kdo je zažehoval. Těžko hádat, zda název knihy neměl označovat hranici názorových světů. Nevědomky bereme jejich stanoviska jako to, co nám bylo vlastní. Mnohdy spíš intuitivně. Plně respektujeme jejich vyznání, že socialismus měl šanci a v první převratové fázi nebyl šmahem zatracován, současný kapitalismus šanci postrádá. Shodujeme se v názoru, že dokud byl svět rozdělený, nedocházelo k válkám, které nás nyní ohrožují, vystačil s řinčením zbraněmi a diplomatickým kláním.

Hořký podtext má konstatování obou autorů, že ústavou zaručená svoboda slova je zase pouhou ideou (zmizely hospody, v nichž bychom si zanadávali), kdejaká glosa je přísně střežena a tavena, zda neskrývá nežádoucí jádro! Jakoby nám bylo vetkáno to horší z dědictví předků. Někteří z těch, kteří se původně horlivě šikovali pod masarykovským praporem, projevují náhle náklonnost ke cestnému pekařovskému pojetí dějin. S pochybnou obměnou výkladu historických událostí je cesta k názorové svobodě zarubaná. Jako suvenýr vlastním vstupenku do chotěbořského biografu z válečných let. Kino promítalo v bývalé sokolovně, Sokol jako organizace byl okupanty zakázaný, slovo Sokol muselo být zakryto. Příkaz byl splněn, slovo Sokol zůstalo přesto pohodlně čitelné. Z knihkupeckých pultů, divadel a koncertních síní se vytrácejí světoznámá jména. To neznamená, že jsou zapomínána. Soudím, že spíš naopak. Mládí se zákonitě pídí po všem, co je mu odpíráno.

Cenzura dnes připomíná cirkusového kašpara, disponuje mnoha maskami, za nimiž úspěšně vystrkuje dráčky. Četbu

„zapovězených“ spíš podporuje. Nejinak je tomu s těmi, o nichž se Kantůrková a Sýs zmiňují. V dobrém, v horším, neutrálně. Pravdu, i tu historicky vzdálenější, stejně jako současnou, lze zapovídat a zatmívat, zůstává však rybou, která si dovede se špatnými rybáři poradit.

Hrst osobních poznámek: V padesátých letech došlo k vyřazování některých autorů z veřejných knihoven. Knihy byly svázeny do dřevníku gymnázia, které jsem navštěvoval. Se spolužáky jsme loupili. Jména autorů známá i neznámá, kvalita rozličná, i poezie se našla. Vaněčkovy překlady amerických básníků a Kiplingovy Písně mužů čtu občas dodnes. Nevybaven dostatečnými znalostmi, venkovan okouzlený Prahou, jsem místo vysokoškolských posluchařů raději navštěvoval knihovny, umožňující nahlédnutí do novin a časopisů z dob první a druhé republiky. Jistými otazníky mě zaskočila některá známá jména. Zjevným anti-semitismem, sympatiemi k fašismu! O svých literárních kvalitách mne ti autoři většinou nepřesvědčili ani později. Zajisté některé jméno utonulo v paměti, ale v nedávné tahaničí o čistotu dalšího mě paměť přiměla stát na poražené straně. Moje vzpomínky jsou naladěny na stejnou notu jako určité postřehy Kantůrkové a Sýse. Mezi kolegy na fakultě jsem našel spřízněnou duši, Stanislava Mareše. Když jsem rozladěn zaměřením výuky zběhl k venkovské kantofině a odlišnému studiu, nějaký čas jsme korespondovali. Jeho zásluhou jsem poznal Eliota, stal se předním překladatelem anglicky psané poezie, ale určitě stále hrál výborně mariáš. Gymnaziální výjezd do pražského divadla a zhlédnutí Kohoutovy hry ve mně vymodelovalo vyhraněnou představu, jak divadlo vypadat nemá. Když Kohout opustil republiku, (zveřejněné okolnosti nebudily důvěru), lítost jsem nepočítával, a nebyl jsem sám. Masivního dehonestování tehdy ani nebylo třeba.

Moje generace dospěla k fenoménu preventivní nedůvěry. Negativní kritika byla pro knihu nejlepší reklamou. Pravda, na Párala se stály fronty, ale vychvalovaným titulům se většina čtenářů vyhýbala. Mám nepříjemný pocit, že paradoxně nastala obdobná situace. Přesto musím knize Evy Kantůrkové a Karla Sýse Dva na hranici vyslovit uznání. Doporučit ji. Čtenář nemusí se vším souhlasit, ale když nic jiného, kniha vymetá pavučiny v zapomínaných koutech. Pro nejmladší generace možná maličko zašifrovaná, to je ovšem paušální generační problém. Nezbytné je třeba hledět na svět otevřenýma očima, bez klapek, které nám jsou zase nasazovány.

PETR BEZRUČ Ostrava

Sto roků v šachtě žil, mlčel jsem, sto roků kopal jsem uhlí, za sto let v rameni bezmasém svaly mi v železo ztuhly.

Uhelný prach sed mi do očí, rubíny ze rtů mi uhly, ze vlasů, z vousů a z obočí visí mi rampouchy uhlí.

Chléb s uhlím беру si do práce, z roboty jdu na robotu, při Dunaji strmí paláce z krve mé a z mého potu.

Sto roků v kopalně mlčel jsem, kdo mi těch sto roků vrátí? Když jsem jim pohrozil kladivem, kde kdo se začal mi smáti.

Abych měl rozum, šel v kopalnu zas, pro pány dřel se jak prve – napřáh jsem kladivo – teklo v ráz na Polské Ostravě krve!

Všichni Vy na Slezské, všichni Vy dím, ať je Vám Petr nebo Pavel, měžž prs kryt krunýřem ocelovým, tisícům k útoku zavel;

všichni Vy na Slezské, všichni Vy dím, hlubokých pání Vy dolů; přijde den, z dolů jde plamen a dým, přijde den, zúčtujem spolu!

- - -

První časopisecké znění slavné Bezručovy básně z jeho Slezských písní vyšlo v beletristické příloze k politickému týdeníku Čas 3. června 1899. Tiskneme u příležitosti rozhodnutí ukončit v Ostravsko-karvinském revíru těžbu černého uhlí v nastávajícím roce 2026. Stane se tak v poslední funkční šachtě Důl ČSM ve Stonavě. Poslední zasypanou jámou v Ostravě byl Důl Odra, 30. června 1994. Ilustrační foto: OKD.

ROZPAMÄTÁVANIE

PAVOL JANÍK

Zavše sa rozpamätávam na tristokilometrovú jazdu taxíkom z hlavného mesta, na takmer zabudnutú služobnú cestu, vykonanú spoločne s manželkou nášho prvého kozmonauta.

Dodnes si neprestávam klásť hlúpu otázku: Aký má táto náhodná spomienka skrytý zmysel?

Ostatní sa pýtajú iba na to, koľko stál ten taxík a kto ho zaplatil.

Neviem.